

Boekbespreking van H.W. Pleket,
Altijd de beste. Sport in de Griekse oudheid
2014, Amsterdam, Atheneum-Polak & Van Genneep

De antieke breedtesport

Ruud Stokvis

Sport nam bij de oude Grieken een belangrijke plaats in. Tal van gebouwen, beelden en andere voorwerpen, vaak voorzien van inscripties, getuigen daarvan. Het is niet verwonderlijk dat de classici tot de eersten behoorden die sport op een sociaal-wetenschappelijke wijze bestudeerden. In Nederland was de Leidenaar Harry Pleket pionier op dit gebied. Pleket was gespecialiseerd in het ontcijferen en vertalen van inscripties. Het boek dat hij in 1976 samen met de vermaarde Engelse classicus Moses Finley publiceerde, *The Olympic Games. The first thousand Years*, was van groot belang voor degenen die in de jaren zeventig hun eerste schreden op het gebied van historische en sociologische studie van sport waagden. Toen mijn proefschrift *Strijd over sport* eind 1977 in het afrondend stadium kwam, had mijn promotor, prof. dr. J. Goudsblom, behoefte aan commentaar van een erkende deskundige op het gebied van de historische en sociaal-wetenschappelijke studie van sport. Zelf had hij er geen flauw benul van. De enige persoon in Nederland die ik kon bedenken was Harry Pleket, toen hoogleraar in Leiden. Hij werd mijn co-promotor, een taak die hij op uitstekende wijze vervulde.

Sinds 1976 heeft Pleket nog veel over sport gepubliceerd. Het boek *Altijd de beste. Sport in de Griekse oudheid* dat hij nu op 84-jarige leeftijd geschreven heeft, kan men als een soort culminatie van die inzichten beschouwen. Het belangrijkste inzicht is dat de antieke Olympische Spelen als een topje van een hele grote Griekse 'sportberg' beschouwd moeten worden. Deze Spelen begonnen ergens in de achtste eeuw v. Chr. als een uniek evenement. Maar in de loop der tijd, vooral nadat de Griekse wereld vanaf 338 v.Chr. opging in het Romeinse Rijk, ontstond er een enorm stelsel van toernooien in alle delen

van het Romeinse Rijk waar de Griekse cultuur voet aan de grond kreeg. Dat strekte zich uit van Italië en Griekenland tot ver in het huidige Turkije, Syrië, Libanon, Israël, Egypte, Lybië en de verdere Noord-Afrikaanse kust tot Tunesië. Net als de huidige prof Tennistoernooien waren ze in een soort prestige-hierarchie geordend. De Olympische Spelen bij Olympia vormden de top van de hiërarchie. De Pythische, Nemeische en Isthmische Spelen hadden vrijwel evenveel aanzien. Daarnaast waren er nog veel regionale en lokale toernooien. Bestuurders van tal van steden lieten gezanten uitgaan om deelnemers uit te nodigen voor het toernooi dat zij wilden organiseren.

Er zijn ongeveer 500 toernooien geteld waarvan een deel jaarlijks en een deel eenmaal per meerdere jaren gehouden werd. Het grote aantal toernooien betekende dat er ook een grote hoeveelheid atleten was. Pleket geeft ons in zijn boek veel nieuwe informatie over de wijze waarop de Griekse sport op internationaal en lokaal niveau georganiseerd was. Hierdoor kon ik me een veel beter beeld van sport in de Griekse oudheid vormen dan ooit tevoren. Als er zo een uitgebreide internationaal verspreide Grieks-Romeinse sportwereld bestond, dan rijzen natuurlijk twee belangrijke vragen: 1) waar kwamen al die atleten vandaan en 2) hoe werd die wereld bestuurd?

Gymnasions

Pleket noemt het gymnasium 'de basis van de antieke breedtesport'. Dat was geen gymnasium zoals we dat nu kennen en ook geen sportvereniging. Het leek nog het meest op een sport-school. Evenals sommige moderne sportscholen transformeerden sommige van deze gymnasions tot fitness- en relaxcentra. Er waren gymnasions die geheel door en voor de rijken gefinancierd werden. De elite, die haar rol in de oorlogvoering verloren had aan het volk, probeerde aan-

vankelijk haar prestige via sport te behouden. Na 300 v.Chr. kwamen er steeds meer, mede door het stadsbestuur verzorgde, instellingen waar ook jongens (12-18) en adolescenten (efeben, 18-20) uit de middenklassen traiden. Hetzelfde geldt voor de aanstelling en financiering van trainers. Sommige gymnasiions kregen speciale giften om alle vrijgeboren jongeren, dus ook die uit de lagere klassen, in de gelegenheid te stellen om zich te oefenen, zonder een eigen financiële bijdrage te leveren. Via deze gymnasiions kregen de jeugdige atleten, begeleid door hun trainers, toegang tot de toernooicircuits in hun omgeving. Toernooien waren er voor alle leeftijds categorieën.

Dat er sprake was van organisatie en coördinatie op internationaal niveau blijkt onder meer uit het bestaan van wat Pleket 'kwalitatieve records' noemt. Dit zijn claims dat men de eerste van een stad of land of van de wereld is die een bepaalde prestatie geleverd heeft, bijvoorbeeld de 200m, de 400m en de hopliteloop op één dag winnen. Onderzoekers hebben vastgesteld dat dergelijke claims niet zomaar uit de lucht gegrepen waren. Dit soort prestaties werd bijgehouden en op basis daarvan kon de juistheid ervan worden vastgesteld.

Sportvereniging

De coördinatie op nationaal en internationaal niveau van de toernooien werd vanaf de eerste eeuw n.Chr. door een vereniging van topatleten verricht: 'de heilige, rondreizende sportvereniging van de rond Herakles verenigde atleten en heilige kranswinnaars', met een hoofdkwartier in Rome. Deze vereniging had tot taak een voor de atleten zo gunstig mogelijk rooster voor de vele toernooien te maken en toe te zien op de financiering van de toernooien en de regelgeving. Daartoe zond de vereniging commissarissen uit naar de verschillende toernooien. Verder spande de vereniging zich in om de belangen van de atleten ten opzichte van de staat zo goed mogelijk te behartigen.

Pleket gaat verder in op de verschillende sportdisciplines, op het weinige dat bekend is over vrouwelijke sportbeoefening en op de Griekse sportideologie. Juist omdat hij het beeld

van de Griekse sportwereld zo verduidelijkt, zou je nog meer daarvan willen weten. Ik denk aan de positie van de scheidsrechters die zo vaak, voorzien van een zweep, op vazen worden afgebeeld. Ook zou ik meer willen weten van de overwegingen om bij de vechtsporten geen gewichtsklassen te onderkennen.

Waar ik tenslotte heel sterk aan twijfel is Plekets eindconclusie: 'De competitieve sport was in de oude Griekse wereld dan ook veel sterker en dieper ingedaald in de haarvaten van de samenleving dan tegenwoordig.' Daar moet nog maar eens flink over gediscussieerd worden.

Museum in de living 4: Eric Vanderaerden

De Limburgse hardrijder Eric Vanderaerden bouwde onder leiding van de legendarische ploegleider Peter Post een indrukwekkend palmares op bij het al even legendarische Panasonic. Naast zeges in klassiekers als Parijs-Brussel, de Ronde van Vlaanderen, Parijs-Roubaix en Gent-Wevelgem wist hij ook nog eens de groene trui in de Tour te winnen. Het betreft een gesigneerde Panasonic-merkentrui van Vanderaerden uit 1986.